

Арапова М.М.

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ МАРТ РЕВОЛЮЦИЯСЫ ДҮЙНӨЛҮК БАСМА СӨЗДӨРДӨ

Арапова М.М.

МАРТОВСКАЯ РЕВОЛЮЦИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ ЗА РУБЕЖОМ

М.М. Arapova

MARCH REVOLUTION IN KYRGYZSTAN IN THE WORLD PRINT

УДК: 947.1:364 (575.2)(04)

Революция марта 2005 года заняла общирное место в мировом масштабе. Это событие было известно всему миру и переведено средствами массовой информации и радио на разных языках. Эта революция привела к исторической смене власти и изменениям.

Revolution in March 2005, the year took place obschirnoe globally. This event was known around the world and translated by the media and radio in various languages. This revolution has led to a historic power shift and change.

Эгемендүү Кыргызстандагы бир да окуя 24-марттагы революциядай дүйнөлүк медияны терең кызыгуусун жаратып, кенен чагылдырылган эмес. 24-марттагы окуя дүйнөнүн массалык маалымат каражаттарында кайсыл жагынан көбүрөөк чагылдырылган да жакшы билебиз. Айрыкча алгандыгы жөнүндө эл аралык коомчулукка белгисиздей сезилип турду. Ал тургай бүгүнкү күнгө чейин эле тарыхый бул бурулуш күндүн жакшылыгын, оң жагын көрсө да көрмөксөнгө салынгандыгы, ал тургай каралоого аракет жасаган айрым саясий күчтөрдө жок эмес. Элибиздин мындай эрдиги боюнча маалыматты ошол кездеги президенттин милдетин аткаруучу Курманбек Бакиевдин ОБСЕ нин 55 мамлекеттин өкүлчүлүгү катышкан жыйынга катышуусунда белгиленип, бул революцияны дүйнө коомчулугу бийик кабыл алгандыгын билдиришти.

Бул маалыматты дүйнөлүк маалымат каражаттарынын, эл аралык эксперттердин Кыргызстандагы окуяларга кызыгуусу парламенттик шайлоо өнөкөтөрүнө туш келет. Грузия менен Украинадагы түстүү революциялардан кийин, революция мурдагы Советтер Союзунун кайсы республикасында болот деген суроо кызуу талкууланып жаткан эле. Батыш медиясы алдындагы кыргыз революциясынын символу кайсы түстө болооруна кызыгып. Анын лидери ким деген суроонун тегерегиндеги маселе кызыктуу маселени туудурган. Алгач Жалалабат менен Ош облустук акимчиликтеринин басып алынышынан кийин Кыргызстандагы окуялар Батыштын негизги маалымат каражаттарында тынбай чагылдырылган. Мисалга алсак, 23–25-март күндөрү Кыргызстандагы окуялар ошол маалда 40тан ашуун тилде маалымат тараткан ББСи дүйнөлүк кызматынын башкы жаңылыктарынан болуп турду. Бул Кыргызстандагы революция тууралуу жаңылык ББСи дүйнөлүк кызматынын 150 миллиондон ашуун угаармандан турган аудиториясына тарады. Ал эми революциянын кандай жол менен ишке ашуусу боюнча Британияда жарык көрүүчү кадыр-барктуу "Гардиан" жана "Фай-

неншл Таймс" гезиттеринин мисалында төмөнкүдөй жооп алууга болот. Мында эл аралык коомчулук нааразычылык акцияларынын аягы зордук-зомбулукка айланып кетпес бекен деп кооптонгондугун айтышат. Ал эми "Гардиан" газетасынын 22-март күнкү санында президент Аскар Акаевдин бийликтен кулаарына ишенишпегендигин жана Тбилис менен Киевдеги жолойду кайталап, кыргыз оппозициясы президентти бийликтен кулата алаарын болжолдоо али эрте деген пикирлерди байкоого болот. Ошондой эле Кыргызстан атуулдук согуштун алдында турат, эгерде эл аралык тынчтык боюнча Корнеги фондунун өкүлү Алексей Малащенко деген пикирди айткандан соң бул маалымат аталган маалымат каражаттарынын 23-мартындагы санынан орун алып турду. Ушул күнү Ош менен Жалалабат областтык акимчиликтерин наркомафияга тыгыз байланышы бар кылмышкерлердин тобу басып алды деген расмий көз караш да жайылтылды.

Революция ишке ашса коңшулаш мамлекеттерге көбүнчө Өзбекстан, Казакстан жана Кытайга кандай таасир тийгизет деген суроо козголду. Алар таянган эксперттердин көз карашына караганда эркиндик ураанынын авторитардык режимдин эзүүсүндөгү элди көтөрмөк. Ырас, 2005-жылдын май айындагы Анжияндагы толкундоону Кыргызстандагы революцияга шыктануу катары карагандар арбын болгон. Дүйнөлүк державалардын ролу туурасында кеп айтылды. Америка Кошмо Штаттары февраль айындагы парламенттик шайлоону айыптагандыгын эске салып турушту. Өкмөттүк күчтөр Ош менен Жалалабаттагы областык акимчиликтерди бошотуу аракетин жасаганда 23-мартта Европа Биримдигинин тышкы саясат боюнча комиссары Хавер Солана менен телефон аркылуу байланышып, оппозициянын отуна май тамызба деп өтүнгөн. Мына ушул кайым айтышуу Батыштын бардык маалымат агенттиктери аркылуу таратылып, гезиттерде жазылды.

Ал эми Кыргызстандагы окуяларга дүйнө коомчулугунун маалыматында ИТАР-ТАСС агенттигинин кабарына караганда Орусиянын тышкы иштер министри Сергей Лавров окуяларга байкоо салып жатканын жана кырдаал тынчтык жол менен жөнгө салынат деген ишенимде экенин айтты. Ушул эле агенттик Орусия парламентинин кош палатасынын спикерлери Сергей Миронов менен Борис Грызлов Кыргызстанда болуп жаткан окуялар өлкөнүн ички иши жана ага четтен кийлигишүү ылайыксыз деген пикирлерин билдиргенин кабарлады. Мунун

алдында Орусиянын премьер - министри Михаил Фрадков Казак башкалаасы Астанада иш сапары менен жүргөн жеринен Кыргызстандагы окуяларды коментарийлеп, Орусиянын күч колдонулушуна каршы экенин, тараптарды өз талаштарын мыйзамдуу жол менен чечүүгө чакыраарын белгилеген. Ушундай эле ойду Казакстандын премьер-министри Даниял Ахметов да айтты. Кытай тышкы иштер министирлигинин өкүлүнүн билдиргенине караганда, Пекин Кыргызстандагы окуяларга кылдаттык менен байкоо салууда. Министрлик өкүлүнүн айтымында, Пекин Кыргызстандагы социалдык стабилдүүлүк сакталат деп үмүттөнөт.

Ал эми Тажик тышкы иштер министирлигинин билдиргенине караганда, Душанбе кырдаал тынчтык жол менен чечилишин каалайт жана бул үчүн өзүнүн саясий жана моралдык колдоосун сунуш кылат.

Коңшу Казакстандын демократиялык күчтөрүнүн "Адилет Казакстан үчүн" деп аталган блогунун билдирүүсүндө бул оор учурда алар Кыргыз эли менен тилектеш экени айтылган. Кыргыз оппозициясына тилектеш экенин тажик оппозициясы да билдирди. Тажикстандын оппозициядагы демократиялык партиясынын лидери Рахматуло Валиев мындай дейт:

- Кыргыз өкмүтү оппозиция менен сүйлөшүүсү керек болчу. Биз бүгүн оппозициянын жеңишин көрүп жатабыз. Бирок тынчтыкка сүйлөшүү аркылуу гана жетише алат. Алар Тажикстандын буга чейинки тажрыйбасын эске алышы абзел.

Бириккен улуттар уюмунун баш катчысы Кофи Аннан өлкөнү тез арада коомдук тартипти жана мыйзамдуулукту калыпка салууга чакырды. Америка Кошмо Штатынын мамлекеттик катчысы Кондализа Райс эгер кырдаал жөнгө салынса, анда шайлоо өткөрүп, алга илгерилегенге жакшы шарт түзүлөрүн белгиледи. Мындай процесстерде зомбулукка жол берилүүгө тийиш эмес деп кошумчалады Райс. Шанхай кызматташтык уюмунун аткаруучу катчысы Чжан Дегуан Пекинде таркаткан билдирүүсүндө Кыргызстандагы окуяларга терең камтамачылыгын түшүндүрүп, өлкөдө мыйзамдуулукту жана стабилдүүлүктү калыбына келтирүүнү азыр башкы милдет деп атады.

Венадан ЕККУ уюмунун басма сөз катчысынын билдиргенине караганда, ЕККУнун өкүлү Алоиз Петерл Бишкекте Кыргызстандын президентинин жана премьер-министрдин милдетин аткаруучу Курманбек Бакиев, Тышкы иштер министринин милдетин аткаруучу Роза Отунбаева менен кездешип, конституциялык жана укуктук маселени чечүүдө, коомдук тартипти сактоодо, алдыдагы президенттик шайлоону уюштурууда ЕККУнун жардам көргөзүү мүмкүнчүлүгүн талкуулады.

ЕККУнун басма сөз катчысы белгилегендей, уюмдун өкүлү сүйлөшүүлөрдө Кыргызстанда коопсуздук жана демократияны чыңдоо жараянына граждандык коомду аралаштыруу маселесине басым жасады. Кыргызстандын жаңы бийликтери менен сүйлөшүү үчүн Бишкекке ЕККУнун башкатычы Ян Кубиш да келди. Европадагы коопсуздук

жана кызматташтык уюму ЕККУнун өкүлдөрү Бишкекте кыргыз оппозициясынын жетекчилиги менен кездешти. ЕККУнун элчиси Алоис Петерли жана ЕККУнун баш катчысы Ян Кубиш Кыргызстандын президентинин милдетин аткаруучу Курманбек Бакиев менен жолугушкандан кийин жасалган билдирүүдө өлкөдөгү кырдаал "өтө омурталдуу" экендиги белгиленет.

Алоис Петерлинин төмөндөгүдөй деген пикирин айткан. Мында: Менин пикирим боюнча биз мыйзамдуулук жана мыйзамга ылайыктуулук боюнча түрдүү көз караштар бар. Алибетте көз караштар түрдүүчө болгондуктан ар кандай саясий, ошондой эле техникалык проблемаларды жаратууда деген пикирди айтат. Мурдараак Борбордук шайлоо комиссиясы жаңы шайланган парламенттин мүчөлөрүн бекитип, бирок айрым чөлкөмдөрдөгү мыйзам бузуулар текшерилип, кээ бир жаңы шайланган депутаттар мандатынан ажыратылышы мүмкүн экенин билдирген. Кошмо Штаттардын убактылуу өкмөт башчы Курманбек Бакиев жетектеген Кыргыз өкмөтү мыйзам чегинде иш жүргүзгөн шартта аны менен кызматташа берээрин Мамлекеттик департаментин өкүлү Адам Эрели билдирди. Анын сөзүндө Курманбек Бакиев убактылуу президент жана премьер-министр катары эски жана жаңы парламент бекиткени өтө маанилүү.

Бардык окуялар мыйзамдын чегинде жана Кыргыз элинин эркине ылайык өттү. Ошондуктан эл аралык коомчулук аны колдоого алды. Менин оюмча биздин Америка Кошмо Штаттарынын катышуусу, ЕККУнун катышуусу жана башка эл аралык өкүлдөрдүн катышуусу окуянын туура багытта өнүгүүсүнө жардамдашуусу аябай маанилүү. Ошондой эле "Азаттык" радиосунун директору тарых илиминин доктору, профессор Тынчтыкбек Чоротегиндин маалыматы боюнча Кыргызстандагы маалыматтардын оорчундууларынын бардыгын оперативдүү түрдө англис тилине которуп, 26 тилде сүйлөгөн башка кесиптештерге сунуш кылып жаттык, андан башка маалымат каражаттарынын өкүлдөрү да бул маалымат боюнча кабар алып жатты. Ал эми мамлекет аралык пикирлерде да ар түрдүү сөздөр айтылган. Алсак Казакстан мамлекетинин президенти Нурсултан Назарбаев Кыргызстанда болуп өткөн окуяларга анчалык чочулоо менен деле карабай, мыйзам ченемдүү көрүнүш катары кабыл алды. Андан кийинки Өзбекстан республикасынын президенти Ислам Каримовдун пикиринде бул марттагы болуп өткөн революцияны "уруулардын ич ара чыры, бийлик талашуусу" деп тааныйт. Бул мыйзам ченемдүү көрүнүш деп белгилейт. Кошуна өлкөлөрдөн айырмаланып өнүккөн батыш жана чыгыш мамлекеттери Кыргызстандагы тынчтык жол менен ишке ашкандыгын кубатташты. Айрыкча батыш өлкөлөрү, көптөгөн эл аралык уюмдар жүз жылга жакын коммунисттик диктатуранын запкысын көргөн Орто Азия мамлекеттеринин элдери оңой менен бийликке каршы чыгып, аны аз убакытта кулата албайт деп ойлоп келишкен. Анан да Кыргызстанда элдик революциянын кансыз кабыл болушу дүйнө элдери алдында Кыргыздарды аң-сезими өнүккөн, адилеттүү-

лүккө умтулган эл катары баалап калды. Ошол мезгилдеги Кыргызстандын президенттин милдетин аткаруучу Курманбек Бакиев Австрияга жасаган иш сапарынын жүрүшүндө ОБСЕнин туруктуу Кеңешинин отурумунда чыгып Кыргызстандагы жалпы саясий-экономикалык абал, өлкөнү революциялык кырдаалга алып келген жагдайлар, элдик ыңкылаптан кийинки көтөрүлүп жаткан иш-чаралар жаатында маалымат берди.

Ошондой эле 30-майда Венада өткөн Кыргыз Республикасынын президенти Курманбек Бакиев катышкан ОБСЕнин туруктуу кеңешинин атайын отурумунда ОБСЕнин элчилери Кыргызстандагы жаңы бийликке оң баа беришти. Курманбек Бакиевдин өлкөбүздөгү абал жөнүндөгү докладынан кийин катышуучулардын бары жаңы мамлекет башчысы жана жаңы өкмөттүн Кыргызстанда стабилдүүлүктү орнотуу боюнча аракеттерин жогору баалашты. Мында ОБСЕнин туруктуу өкүлү Д. Рупель Кыргызстандагы стабилдүүлүккө каршы күчтөрдүн аракети азыркы учурда көп кырдуу, бирок ошол эле учурда коопсуздукту, стабилдүүлүктү, жана бекем демократиянын пайдубалын орнотуп, экономикалык өнүгүү жана укуктук бийликти түзүүгө шарт түзөт деп белгиледи. Элчи, Жак Рейтер, Люксембургдун ОБСЕдеги Евросоюздун туруктуу өкүлү Курманбек Бакиевге: "Өлкөдөгү өтө курч кырдаалда, сиз премьер-министр мырза катары өзүңүздү чыныгы лидер жана кырдаалды жөнгө салган дарамети жеткен саясатчы катары көрсөттүңүз. Өлкөнүн экономикалык жана саясий өнүгүүсүнүн пайдубалын бекемдөө менен бирге, сиз жетектеген өкмөт Евросоюз менен жакшы ымала түзүүдө. Кыргызстандын тышкы саясатындагы эл аралык уюмдар, анын ичинде ОБСЕ менен кызматташуу эң негизги элемент деп санайбыз жана кызматташтыкка даярбыз. Биз Кыргызстандын демократиялуу биримдикке жана стабилдүүлүккө жасаган багытын толугу менен колдойбуз". Элчи Украинанын Грузия, Украина, Азербайжан, Молдова мамлекеттеринин мүчөлүк группасынын ОБСЕдеги туруктуу өкүлү Владимир Ельченко Кыргызстандагы демократияны чыңдоо жана стабилдештирүү боюнча колдоо иши жөнүндө мындай деди "Азыркы учурда биздин мамлекеттер, эл аралык колдоо жана салым кошуу боюнча маселелерди чечүү үстүнөн иштөөдө". Элчи Казакстандын ОБСЕдеги туруктуу өкүлү Рахат Алиев, Казакстан Республикасы Кыргызстанга бардык тармактан, анын ичинде гуманитардык, дан азык жана нефтепродуктылар менен көп тармактуу көмөк көрсөтүүгө даяр экендигин жана жардамды эл аралык алкакка, эки тараптык жана регионалдык келишимдердин негизинде да колдоо көрсөтөөрүн билдирди. Элчи Америка Кошмо Штатынын ОБСЕдеги туруктуу өкүлү Стивен Миникес "Кыргыз эли өз дарамети менен коррупцияга белчеден баткан жана экономикалык өнүгүүгө бөгөт койгон, эл аралык демократиялык принциптерге сыйбаган режимге чекит койдун" деп белгиледи. Элчинин айтуусунда, Кыргыз эли революцияны минималдуу жоготуу менен өткөрдү жана муну менен Кыргыз эли сыймыктанса болот деп билдирди. Мамлекет ушундай оор жана кооптуу мезгилде бир нече

татыктуу лидерлер менен бирге мыйзамдуу негизде убактылуу өкмөт түзүү үчүн чечкиндүү кадамдарга бардыңыздар жана бул кадамдар элдин колдоосуна ээ болду. Бул курч кырдаалда коопсуздук жана адам укуктарын эске алууга чоң өбөлгөлөр түзүлдү.

Июлда өтө турган президенттик шайлоолор боюнча Миникес мырза бул шайлоодо жасалган иштерди консолидациялоодо мүмкүнчүлүк берет жана азыркы жетишкендиктерди эл менен бирге демократиялык нукта алып кетүүгө шарт түзөт деп билдирди. Элчи Россия Федерациясынын ОБСЕдеги туруктуу өкүлү Алексей Бородавкин, Кыргызстандагы жаңы бийликтин өкүлү стабилдештирүү жана жарандык коомду өнүктүрүүдөгү аракеттерин колдоолорун билдирди: "Эң негизгиси жаңы парламенттин иш процесси жөнгө салынды, Конституциялык кеңешме чакырылып, Конституциянын жаңы редакциясы боюнча талкуулар жүрүп жатат. Айрыкча элдин социалдык жана экономикалык абалын жакшыртуу жана коррупцияга каршы күрөш ачык реалдуу жүрүп жатканы жакшы пикирлерди жаратат" деп белгиледи Алексей Бородавкин.

Ал эми Кыргызстандагы орус тилдүү калк катмарынын эмиграциялык маанайына карата айткан оюнда Алесей Бородавкин Кыргызстандагы жаңы бийликтин славян улутундагы катмарынын укугун коргоо татыктуу деп айтты. ОБСЕдеги мүчө мамлекеттердин өкүлдөрү Кыргызстан таза, адилеттүү жана эркин президенттик шайлоо өткөрүп, Борбордук Азияда позитивдүү үлгү көрсөтүүгө мүмкүнчүлүк алаарын айтышты. Европа өлкөлөрү Кыргызстандагы демократиялык кыймылдарды кубаттап, тарыхы терең кеткен байыркы эл катары туура багыт тандаганын бир добуштан колдошту.

Андан кийинки Америка Кошмо Штатынын атайын жана толук ыйгарымдуу элчиси Стивен Янгдын атайын билдирүүсүндө 24-марттагы окуялар Кыргызстан үчүн бул чоң сыноо болду, бирок ошол эле мезгилде Кыргызстандын калкы үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачты. Менин өкмөтүм жана менин элчилигим Кыргызстандын калкы жана өкмөтү менен жаңыдан пайда болгон мүмкүнчүлүктөрдү пайдаланууда кызматташтыкты улантууга үмүттөнөт. Мен мурда айткандай, менин бул өлкөдөгү милдетим Кыргызстандын калкына жана өкмөтүнө демократиялык жана гүлдөп өнүккөн коомду курууга жардамдашуу болуп эсептелет. Бул багытта биз ОБСЕнин жакында болуп өткөн окуяларды ачкан мүмкүнчүлүктөрдү пайдалануу боюнча жүргүзүп жаткан иш аракеттерин чечкиндүү колдойбуз. Биз бул уюмдун Кыргызстандагы кырдаалды турукташтырууга реалдуу салым кошууга тажрыйбасы жетээрине ишенебиз. 24-марттын эң башкы жетишкендиктеринин бири, ага биздин бүгүнкү жолугушуубуз мисал боло алат жана эркин массалык маалымат каражаттарынын келечектеринин ачык болуусуна жол ачты. Мен бүгүнкү күндүн тенденциясын улантып ал электрондук массалык маалымат каражаттарын да камтылат. Массалык маалымат каражаттарында окурмандарга жана телекөрүүчүлөргө өлкөдөгүлөрдү тынчсыздандырган маанилүү маселелер боюнча аң сезимдүү чечимдерди кабыл алуулары үчүн объективдүү маа-

лыматтарды таркатышат деп ишенемин. Мени акыркы убактарда массалык маалымат каражаттарында мурдагы президент Аскар Акаевдин өкмөтүнүн колдоосунда Американын Кыргызстанда демократияны өнүктүрүүдөгү ролун бурмалаган билдирүүлөрдүн пайда болгондугу өкүндүрөт. Анын эң одоно формасы Америка Кошмо Штатынын Кыргызстанга карата позициясын терс мүнөздө көрсөткөн жасалма документтин таркатылуусу болду. Ал документ биздин эки өлкөнүн ортосундагы эгемендүүлүктүн он төрт жылдын ичинде калыптанган жакшы маселелерди бузуп жарууга багытталган. Кошмо Штаттар Кыргызстанга ар түрдүү багыттарда жардамдарды көрсөтүү максатында болот. Ошол мезгилде Аскар Акаев бийликте турган мезгилде көп нерселерге жетиштик деп эсептеймин. Бирок, акыркы убактардагы окуялардан кийин азыркыдан да кеңири кызматташууга бизге дагы кеңири мүмкүнчүлүктөр ачылды. Мен өз өкмөтүм жана элчилигим менен бирдикте Кыргызстан менен кызматташууну дагы кеңейте турган бардык багыттардын аспектилерин боюнча жаңы программаларды даярдоо иштери жүргүзүлүүдө. Мында саясий жана экономикалык реформаларды, коопсуздук чөйрөсүндөгү жетишээрлик өнүккөн кызматташтыкты бекемдөөнү, алмашуу программаларын өз ичине камтыйт. Андан сырткары Аскар Акаев жөнүндө да бир нече сөз кыла турган болсок, мында ал бийликте болгон он төрт жылдан ашык убакыттын ичинде өлкөнүн демократиялык жактан өнүгүүсүнө чоң салым кошту. Тарыхый окуу китептерден ал өз ордун ээлейт. Тилекке каршы, акыркы убактарда анын демократиялык баалуулуктарга карата ынтаа ыкласы төмөндөп кетти. Кыргызстандын биринчи президенти катарындагы анын кадыр-баркына акыркы окуялардын терс таасирин тийгизгендиги мени өкүндүрөт. Эгерде ал парламенттик шайлоонун адилет өткөрүлүүсүн камсыз кылса жана Конституциялык норманы бузуп президенттик шайлоого барбай тургандыгын ачык билдирсе, ушундай тагдырга туш болмок эмес. Мурдагы президент Аскар Акаевдин өз элинин ишенимин жоготкондуктан улам бийликтен четтетилгендигин кандайдыр бир сырткы күчтөргө шылтоолоп жаткандыгы бизди өкүндүрөт.

Ошондой эле Европа, айрыкча Россия Кыргыз төңкөрүшүнө өз баасын башкача маанайда берди. Россиянын мамлекеттик думасынын депутаты Владимир Пилигин мындай баа берген.

"Бул төңкөрүштө чыныгы лидерлер болгон жок. Баңгичиликке илинген, билими жок масса бийликти басып алды. Бул жалпы эле Кыргыз коомчулугунун оорусу" деген сөз айтты. Мында чындык жок эмес. "Бөрк ал десе баш алган" революциянын аягы урааланган жеңиш менен эмес, вандализм жана уруулук менен бүттү. "Кыргызча төңкөрүш" деген жаңы түс алганыбыз коңшу мамлекеттердин президенттеринин үрөйүн учуруп, кооптонууга алып келди. Андан сырткары ушул март революциясын орус эли кыргыз революциясын "Это не бархатная, а надежная революция" деп атаганга үлгүрүштү. Украина менен Грузияда өткөн революциядан айырмаланып күтүлбөстүгү, варвардык талап-оноочулугу менен тарыхта

калды. Революциянын да, талап-тоноонун да социалдык жагын карабай туруп жардам берүүгө болбойт. Андан сырткары Украинанын президенти Виктор Ющенкоун пикиринде мындай деген: Эркиндикти сүйгөн Кыргыз эли күрөшкөн идеалар Украинадагы түстүү революциянын идеаларына үндөш деп белгилеген.

Америка Кошмо Штаттарынын Кыргыз Республикасындагы элчиси Мари Йованович айымдын элдик революция боюнча пикиринде мындай деген пикирди айткан. Март айынын жыйырма төртү Акаев режими бийликтен түшүрүлгөн күн. Ал күндөн бери Кыргыз эли өзгөрүүлөрдү эңсегенин, коррупция жана авторитаризм менен кол үзүшүүгө ынтызар жана өз өлкөсүнүн саясат жана бийлик иштерине катышууга кызыктар экенин ачык билдирип келүүдө. Саясий маданиятында жана өз коомунда көпкө созулган демократиялык стабилдүүлүктү жана гүлдөп өсүүнү камсыз кылуу үчүн өзгөртүүлөрдү жүргүзүп жаткан учурда, Кыргызстан көптөгөн кыйынчылыктарды кезиктирип жатат. Мындай кыйынчылыктарга уюшкан кылмыштуулук жана коррупция, ошондой эле Конситуциялык реформа өткөрүү зарылчылыгы да кирет. Ошону менен туруктуу экономикалык шарт түзүү үчүн жана Кыргыз эли көксөгөн акыйкат коомго жетүү билимдүү өкмөт жана конструктивдүү оппозициянын болуусу зарыл. Кыргызстандын түрдүү аймактарын кыдырып жүрүп, бүгүнкү турмуш жөнүндө адамдардан ар кандай сөздөрдү көп уктым. Аларды түйшөлткөн нерселер бул баалардын бийиктиги жана айлык акылары менен жумуш табуу шарттары жакшырбай жаткандыгы, коррупциянын таралып кеткендиги, кылмышкерлер парламентти опузалап, жада калса парламенттик орунга салышып жатканы болуп чыкты. Көптөгөн Кыргызстандыктар улуттар аралык мамилелер начарлап баратат деп кооптонушат деген пикирди айткан. Ошол мезгилдеги Орусиянын президенти В. Путин Кыргыз мамлекетинде учурдагы болуп жаткан абалга объективдүү баа берип, аны турукташтырууга салым кошуусун белгилейт. Америка Кошмо Штатынын коргоо министри Дональд Рамсфельдтин пикири боюнча анын сөзүндө Кыргызстандагы кырдаалды дүйнөлүк коомчулук анализдеп тургандыгын, өзү да негизинен абал менен жеринде таанышуу үчүн келгендигин айтып, Америка Кошмо Штатынын Өкмөтү Кыргызстандын Өкмөтүнүн терроризмге каршы күрөшүү боюнча жүргүзүп жаткан иштерин, эки өлкөнүн ортосундагы достук мамилелерди өтө жогору баалай тургандыгын билдирди. Ошону менен Кыргызстандын эли өзү каалаган өкмөттү тандап алды. Мындагы абал региондук эч кандай терс таасирин тийгизбейт деген пикирин айтты.

Ушундай дүйнөдөгү бардык элдердин ой пикирин, көз карашын чагылдырып турган саясий бул окуяга беш жылдын жүзү болгон соң кайрадан жүздөгөн адамдардын каны төгүлүүсү менен алмашып олтурат. Канткенде да бул элдик революция деген аталышта болуп, Кыргыз мамлекети азыркы учурда да кайрадан бир топ алга карай өнүгүү жолуна түшүп олтурат.

Адабияттар

1. Казыбаев П.Ш. "Кыргызстан Элдик революция 24-март 2005-жыл" Б: 2006-жыл 181-бет.
2. Замандаш // 2005-жыл июль 8-9 бет.
3. Кыргыз туусу // 2005-ж 8-11 бет.
4. Кыргыз туусу // 2005-ж 15-18 бет.
5. Кыргыз туусу // 2005-жыл № 42 4-бет.

Рецензент: к.и.н., доцент Жаркынбаев Т.Ж.